

Bringing Organisations & Network Development
to higher levels in the Farming sector in Europe

BOND PROJEKT **Nova rješenja za kolektivno djelovanje**

Zajednički pristupi upravljanju zemljištem

Budućnost europske hrane i zavičaja

Slika 1

Uredničko savjetovanje:

Centar za akademsko pisanje, Sveučilište Coventry
Catalina Neculai i George Ttoouli

Autori

Jyoti Fernandes (Koordinacijske grupne kampanje i koordinator politika
u LandWorkers Alliance, UK.)

Kathryn A. Miller (Nezavisni savjetnik za znanost sa sjedištem u Devonu u Velikoj Britaniji.)

Suradnici:

Lars Veraart, Andrea Ferrante, Laura Balázs, Lindy Binder.

Revizije:

Organizacija za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih naroda

Mariagrazia Rocchigiani i Francesca Carpano

Sveučilište Coventry

Angela Hilmi

Predloženi citat

Miller, K. A. & Fernandes, J. Kolektivni pristupi upravljanju zemljištem.

LandWorkers Alliance i EU BOND projekt (2020).

Odgovornost za navedene informacije i stavove navedene
u ovom izvješću u potpunosti je na autorima.

Agencija i Komisija nisu odgovorni za bilo kakvu uporabu podataka koje tekst sadrži.

Ovo je izvješće dio projekta BOND koji je financiran iz Programa za istraživanje i inovacije
Horizon 2020. Europske unije prema Sporazumu o dodjeli bespovratnih sredstava br.
774208.

Dizajn i izgled Cristina Canestrelli- Francesca Lucci
Srpanj 2020., Rim, Italija

THIS PROJECT HAS RECEIVED FUNDING FROM THE EUROPEAN UNION'S HORIZON 2020 RESEARCH AND INNOVATION PROGRAMME
UNDER GRANT AGREEMENT N° 774208

Sadržaj

Uvod	4
Studije slučaja.....	6
Studija slučaja 1: Rumunjska - Upravljanje zemljom kao zajedničkim dobrom	6
Zajednička zemljišta u Alunišu tijekom proteklih 100 godina.....	7
Budućnost.....	8
Studija slučaja 2: Škotska - Kolektivno djelovanje za pristup zemljištu	10
Kolektivno djelovanje u stvaranju mreža zemljišnih zaklada širom Europe	11
Studija slučaja 3: Italija – Kolektivno djelovanje za regionalnu regeneraciju	12
Održiva inovacija	13
Orašasti problem	14
Održavanje starih tradicija	14
Budući izgledi.....	15
Studija slučaja 4: UK - Suradnja mreža za oporavak prirode s lokalne na europsku razinu radi obnove biološke raznolikosti	17
Kriza biološke raznolikosti	17
UK politika u ekološkim Shemama upravljanja zemljištem.....	18
Stvaranje mreže za prirodu	18
Dovođenje mreža na lokalnu razinu	19
Studija slučaja 5: Mađarska - Šumarstvo podržano zajednicom.....	22
Načini za jačanje naše zajednice	23
Prava vrsta na pravom mjestu, u pravo vrijeme, s pravom njegom	23
Pozitivni planovi za budućnost	24
Studija slučaja 6: Nizozemska - Zemljište krajobraznog karaktera kojim upravlja malo udruženje poljoprivrednika	26
Kolektivno pregovaranje	26
Rad s prirodom.....	27
Zaključak.....	30

Sažetak

Kako bi se riješilo rastuće ekološke, socijalne i ekonomske izazove s kojima se čovječanstvo suočava zbog utjecaja klimatskih promjena i drugih kriza, trebaju se iznijeti i unaprijediti i povećati agroekološke i druge održive prakse. Da bi se to postiglo, osnaživanje organizacije usmjerene na poljoprivredu u obliku zajedničkog djelovanja - organizirani oblik čina koji provodi skupina ljudi - može predstavljati djelotvornu alternativu. Ova publikacija prikazuje niz različitih oblika zajedničkog djelovanja u Mađarskoj i Hrvatskoj radi pružanja boljeg razumijevanja njihova posebna konteksta, operacija, izazova i prilika podržanih aktivnostima provedenim u okviru BOND projekta (Dovođenje organizacija i razvoja mreže na višu razinu u poljoprivrednom sektoru u Europi - 'Bringing Organisations and Network Development to higher levels in the Farming Sector in Europe'). Izvještaj ističe da su umrežavanje, podjela iskustava, treninzi za izgradnju kapaciteta i obrazovanje prilagođeno potrebama poljoprivrednih sudionika korištenjem participativnih metoda s više dioničara i interdisciplinarnim pristupom ključni za ubrzanje prijelaza na održiviji, pravedniji i ekološki svjesniji poljoprivredno-prehrambeni sustav u tim zemljama. Konačno, izvještaj pomaže donositeljima odluka u obje zemlje pružajući preporuke za politike koje su stvorili poljoprivrednici i drugi povezani sudionici (istraživači, članovi organizacija civilnog društva, itd.) - rješavanje, na primjer, regenerativne poljoprivredne prakse, zelene javne nabave i socijalne ekonomije - kao sredstava za promicanje široke upotrebe održivih praksi, mjera i stvaranje povoljnog okruženja za tranziciju i obnavljanje naših prehrambenih sustava.

Uvod

Zemlja je izvor bogatstva za cijelo čovječanstvo. Svatko tko ima zemlju ima pristup energiji, vodi, hrani, skloništu, liječenju, mudrosti, precima i grobljima.

Ipak, zemlja je više od ormara za alate; iako daje, ona diktira svoje uvjete i uvjeti se mijenjaju od mjesta do mjesta. Poljoprivreda rađa ljudsku kulturu; i kulturna raznolikost, kao i biološka, cvjeta u skladu s uvjetima koje postavlja zemlja. Upravljanje zemljištem mora se temeljiti na lokalnim uvjetima, ali valja razmišljati globalno.

Zemljište i njegovi izvori sve su sporniji. Šest milijardi ljudi natječe se za stjecanje zemljišta za različite sukobljene namjene: hranu, vodu, energiju, drvo, spremnike ugljika, stanovanje, divlje životinje, rekreaciju, investicije. Živimo na gusto naseljenom planetu, na kojem moramo uravnotežiti prehrambene potrebe svih ljudi i budućih generacija hranom koja je dovoljno hranjiva, a istovremeno ostavljajući prostora za divlje životinje te ublažujući učinke klimatskih promjena.

Kolektivni pristup upravljanju zemljištem danas je važniji nego ikad prije - moramo razmišljati o tome tko mu je vlasnik, kako se njime gospodari, tko može pristupiti te kako zaštititi i obnoviti zemlju tako da osigura financijsku održivost koja se temelji na javnom dobru.

Kolektivni pristup

Upravljanje zemljištem u Europi razvijalo se tijekom stoljećâ. Posljednjih desetljeća konvencionalno upravljanje zemljištem uključuje ugovore između pojedinih poljoprivrednika i države. Alternativni način upravljanja zemljištem jest kolektivni pristup koji obično uključuje više dioničara i može donijeti povećane društvene i ekonomske koristi. Kolektivni pristupi u kojima surađuju poljoprivrednici, uzgajivači, lokalne zajednice i vlasti mogu djelovati za opće dobro društva, biološke raznolikosti i okoliša.

Ovo izvješće usredotočuje se na pet različitih kolektivnih pristupa poljoprivredi i sustavima upravljanja zemljištem, a u rasponu od tradicionalnih do progresivnih metoda. Svaki pristup prikazan je studijom slučaja i uključuje upute i prijedloge politika za pomoć onima koji se žele upustiti u slične sheme. Istaknute studije slučaja primjeri su koji pokazuju kako se inovativni poljoprivrednici i uzgajivači u Europi prilagođavaju promjenjivim situacijama te kako uspijevaju njegovati zemlju. Iako studije slučaja obuhvaćaju različite zemlje te se provode različitim mjerilima i u različitim područjima, važno je istaknuti da potiču suradnju između poljoprivrednika i lokalnih zajednica. Primjeri studija slučaja opisuju kako seljani u erdeljskim planinama u Rumunjskoj zajedno uzgajaju stoku na zajedničkim zemljištima; francusko zemljišno povjerenje koje pomaže pridošlicama u poljoprivredi; talijanske biološke četvrti; mali uzgajivači mliječnih proizvoda u Nizozemskoj koji su osnovali skupinu koja štiti svoja gospodarstva i način života; kako vizija jednog mađarskog čovjeka da zasadi drvo za svakog građanina u svojoj zemlji postaje stvarnost; i novonastalu mrežu za oporavak prirode u Velikoj Britaniji.

Studije slučaja nastoje pokazati kako je usvajanje cjelovitog pogleda na upravljanje zemljištem u Europi ključno za osiguranje sigurnosti hrane i uspostavljanje okoline s uspješnom bioraznolikošću koja je otporna na klimatske utjecaje. Zaštita ekosustava česta je tema dnevnog reda EU-a, o čemu svjedoči i objavljivanje Strategije biološke raznolikosti EU-a za 2030.¹ Godine koje slijede uključivat će rješavanje glavnih pokretača gubitka biološke raznolikosti, kao što su promjene namjene zemljišta, zagađenja i klimatskih promjena. Poticanje održivih poljoprivrednih praksi pomoći će u njihovu rješavanju i donijet će dodatne koristi, uključujući stvaranje radnih mjesta, otpornost na klimatske promjene, pomoć u obnavljanju populacije oprašivača i osiguranje zdravlje tla.

Trenutačna pandemija koronavirusa naučila nas je važnosti održivosti u upravljanju zemljištem i prednostima koje zajednice mogu donijeti lokalnim prehrambenim mrežama s kratkim prehrambenim lancima i pristupom zelenom prostoru za razonodu. Također nam je pokazala važnost zajedničkog rada u duhu solidarnosti kako bismo prebrodili krizu. Poljoprivrednici i uzgajivači zajedničkim su radom pokazali izvanrednu otpornost i sposobnost brze promjene kao odgovor na promjenu zahtjeva kupaca. Zajedničke teme koje povezuju sve spomenuto uključuju spremnost za prilagodbu i evoluciju u promjenjivim situacijama, otvorenost za isprobavanje novih ideja i samopouzdanje za suradnju i uključivanje drugih, kao što su lokalne zajednice i nepoljoprivredne skupine, primjerice škole.

Svijet se trenutačno suočava s klimatskom i prirodnom krizom, a održivo upravljanje zemljištem u tom je procesu dobilo novu razinu važnosti. Svako selo, grad i regija moraju pažljivo upravljati zemljištem kako bi proizveli hranu, gorivo i vlakna, obnavljali biološku raznolikost, odvajali ugljik i povezivali ljude s prirodom te tako odgovorili na izvanredno ekološko stanje.

Ovaj veliki izazov zahtijeva zajedničko djelovanje na razini koja nikada nije bila ovolika. Ove studije slučaja pružaju dragocjene uvide. Možemo učiti i nadahnjivati se te se zajedno nositi s izazovom.

---

¹ Europska komisija, Strategija EU o biološkoj raznolikosti za 2030. Objavljeno 20. svibnja 2020.

Studije slučaja

Studija slučaja 1: Rumunjska - Upravljanje zemljom kao zajedničkim dobrom

Tradicionalno gospodarenje sijenom na pašnjacima u seoskoj zajednici i proizvodnji sira u Alunišu, selu u erdeljskim planinama u Rumunjskoj, primjer su pristupa zajednice prema zajedničkom upravljanju zemljištem. Lars Veraart, suosnivač organizacije Provision Transylvania, farme i centra za učenje agroekologije i nenasilja, novi je poljoprivrednik u selu. Lars objašnjava kako radi s tradicionalnim sustavima upravljanja zemljištem zbog njihove važnosti za očuvanje livadske raznolikosti i života u selu.

Dugogodišnje tradicije zajedničkog upravljanja većim komadima zemlje mogu poslužiti kao primjer modernim agroekološkim zemljoradničkim poljoprivrednim praksama.

Selo Alunišu (na rumunjskom) i Magyarókerke (na mađarskom) nalazi se u Transilvaniji, na sjeverozapadu Rumunjske. Na 650 metara nadmorske visine Alunišu ima tipičnu kontinentalnu planinsku klimu s hladnim zimama, kišovitim proljećem i toplim i uglavnom suhim ljetima. Sezona ispaše životinja započinje krajem travnja i traje do početka prosinca.

Od 2020. godine Alunišu ima oko 100 stanovnika, od čega su jedna trećina etnički Rumunji, a dvije trećine etnički Mađari (još su tri strane nacionalnosti uključujući autora ove studije slučaja). Godine 1940. u selu je živjelo više od 750 ljudi. Tijekom komunističkih vremena broj je drastično opao jer su mnogi seljaci preseljeni u tvornice u gradovima. Do kraja ove ere (prosinac 1989.) u selu je ostalo nešto više od 200 stanovnika.

Od tog trenutka broj stanovnika u selu stalno opada, uglavnom uzrokovan odlaskom mladih ljudi (sada dobrovoljno) u grad ili u inozemstvo. Broj životinja također je u padu. Godine 1985. bilo je više od 200 krava, 100 koza, 350 ovaca i 180 svinja. Stanovnici sela Alunišua zajedno trenutačno posjeduju približno 15 krava, 10 koza, 50 ovaca i 25 svinja.

Poljoprivredno zemljište oko sela (750 hektara) još uvijek djelomično obrađuju lokalni stanovnici sela i u njihovom je privatnom vlasništvu. Nekoliko stotina hektara polja oko sela (točna količina nije poznata i svake se godine povećava) unajmila je velika farma ovaca koja uzgaja tisuće ovaca za meso za izvoz na Bliski istok.

Dio zemlje oko sela upotrebljava se kao zajedničko dobro. Zajedničko područje definirano je kao zemljište koje ruralne zajednice posjeduju i zajednički se njime koriste u skladu s normama zajednice². Oko 10 % rumunjske poljoprivredne površine upotrebljava se kao zajedničko dobro. Umjesto da kupuju ili daju u zakup vlastitu zemlju za ispašu, male skupine poljoprivrednika i seljaka šalju stoku na zajedničku ispašu na tim poljima.

---

² Sutcliffe, L. M. E., Paulini, I., Jones, G., Marggraf, R., & Page, N. Pastoral commons use in Romania and the role of the Common Agricultural Policy. *International Journal of the Commons*, 7, 58–72 (2013).

Ove skupine doprinose održavanju i zadovoljavanju financijskih potreba zajedničkog dobra u zamjenu za pristup zemljištu za svoje životinje. Bez tog pristupa zajedničkom dobru ne bi mogli držati životinje zbog troškova posjedovanja ili najma dovoljno zemlje da bi je mogli privatno posjedovati.

Zemljišta koja se upotrebljavaju kao zajedničko dobro (oko 60 hektara) čine podnožje planine Horaita (1.078 m) Riječ je o zemljištima koja nisu lako obradiva mehaničkom opremom, pa se upotrebljavaju za ispašu životinja u vlasništvu lokalnih seljaka. Većina zajedničkih pašnjaka privatno su vlasništvo mnogih različitih domaćinstava i sklopljen je sporazum da se ta zemljišta upotrebljavaju kao zajedničko dobro sela. U Alunišuu se ovaj sporazum sklapa bez ikakva službenog udruženja ili pravne osobe, tj. sklapa se usmeno među stanovnicima sela. Sporazum se preispituje svake godine tijekom godišnjeg sastanka. Ostala sela u regiji odabiru legalno osnovane entitete za upravljanje zajedničkim zemljištima.

Zajednička zemljišta u Alunišu tijekom proteklih 100 godina

Prije komunističkog režima zajedničke su se zemlje dijelom upotrebljavale za zajedničku ispašu, a dijelom za uzgoj pšenice. Za vrijeme komunističkog režima prisilna kolektivizacija zemljišta i životinja potkopavala je autonomno korištenje zajedničke zemlje.

Kolektivizacija u Alunicu započela je početkom 1960-ih. Neki su se poljoprivrednici rado pridružili, dok su drugi kasnije na to bili prisiljeni. Situacija je izazvala nepovjerenje u upravljanje kao i međusobno nepovjerenje članova zajednice. Čini se da to nepovjerenje još uvijek otežava mnoge moguće oblike suradnje kao što su uspostavljanje pravnog tijela posvećenog očuvanju zajedničke zemlje.

Od 1990. do 2016. godine uzgajivač ovaca iz obližnjeg sela za svoje stado iznajmljivao je zajednička zemljišta od zajednice kao i stado ovaca od seljana (pogledajte dolje kako je to djelovalo i djeluje i danas). Seljaci su unajmili krave još jednog pastira.

Svakog jutra pri izlasku sunca pastir bi šetao selom i svaki bi stanovnik sela puštao svoju kravu ili krave (najviše četiri po domaćinstvu). Mužnja je obavljena prije toga. Pastir bi šetao zajedničkim zemljama do zalaska sunca, kada bi ih vraćao punih trbuha i vimena. Krave bi pronašle vlastite staje, u stražnjem dijelu kuće svakog seljaka, pomuzli bi ih i provele bi noć unutra. To bi započelo 24. travnja (Dan sv. Jurja u Rumunjskoj) i trajalo do 6. prosinca (Dan sv. Nikole) ili bi prestalo ranije onih godina kada je snijeg stigao ranije.

Tradicionalna ispaša

Ovaj je sustav djelovao sve dok broj krava nije opao toliko da si rijetki seljaci, koji su još uvijek držali obiteljsku kravu, nisu mogli priuštiti cijenu pastira za cijelo ljeto. U Alunisu se to dogodilo 2016. godine.

U 2020. godini 15 preostalih krava smješteno je u dio zajedničkog zemljišta ograđenog jednostavnom električnom ogradom. Vlasnici uzimaju svoju kravu ujutro, a dolaze po nju

navečer. Ostatkom zajedničkih zemljišta koristi se mali uzgajivač ovaca koji živi u selu, više u planinama, i odvodi svoje stado ovaca u Alunišu oko 24. travnja.

Uzgajivač ovaca ostaje sa svojim stadom dok ne dođe zima. Zajednici plaća oko 900 eura stanarine za korištenje zajedničkim zemljištima. Polovica plaćanja daje se kao donacija crkvi (kako bi se izbjeglo složeno zasebno plaćanje svakom privatnom vlasniku različitih dijelova zemlje), a polovica se plaća radom za održavanje pašnjaka. Osim što se brine o vlastitim ovcama, brine se i za ovce i koze seljaka Alunišua. Za taj posao plaća se oko 7,5 eura po životinji i po sezoni (sedam mjeseci). Vraća 40 litara mlijeka od svake životinje koju pomuze. Preostalo mlijeko ostaje njemu.

Tako, na primjer, ako obitelj ima šest ovaca koje s njim ljetuju, plaća mu se (6 x 7,5 eura) 45 eura, a obitelj dobiva (6 x 40 litara) 240 litara mlijeka. To se mlijeko jednokratno prima u količinama od 50–100 litara, a obitelji ga upotrebljavaju za proizvodnju sira. Trenutačno pastir dostavlja mlijeko i obitelj mu osigurava obroke za taj dan.

Ova metoda davanja i primanja spaja stare tradicije s novim okolnostima i pridonosi djelovanju cijele zajednice. Bez pristupa zajedničkim zemljama lokalni seljaci ne bi mogli držati svoje obiteljske krave, ovce ili koze. Odumrla bi struktura njihova života te cjelokupni životni stil zajednice.

Većina ovčjeg mlijeka upotrebljava se za sir. Pastir svaki dan u ovčarnici pravi sir i prodaje ga lokalnom stanovništvu. Mlijeko koje seljaci dobivaju rabi se za vlastitu potrošnju. Lokalni seoski svećenik također je postao proizvođač sira kupuje kravlje mlijeko od seljana, ovčje mlijeko od pastira, a svoj sir proizvodi i prodaje. Počeo je proizvoditi sir kada je vidio da je kamion za skupljanje mlijeka prestao posjećivati Alunišu.

Prikupljanje mlijeka prekinuto je jer je relativno malo selo bilo ekonomski neisplativo za mliječnu zadrugu (sada u vlasništvu FrieslandCampine, multinacionalne mljekarske tvrtke sa sjedištem u Nizozemskoj). Tom promjenom seljani su vidjeli kako važan dio njihovih dnevnih prihoda nestaje. Da svećenik nije počeo otkupljivati mlijeko, bili bi prisiljeni prodati svoje krave. Za sada postoji, iako krhka, ravnoteža između životinja, zemlje i ljudi.

Budućnost

Zajednice su pod pritiskom, ali ne samo u Alunišuu. Neki su od razloga za to ujedinjenje zemljišta, strane tvrtke koje kupuju mnoga zemljišta, pad broja seljaka i nejednaka raspodjela subvencija iz Europske zajedničke poljoprivredne politike.

Postojanje zajedničkih zemljišta ključno je za postojanje poljoprivrede. Ponovno pojavljivanje zemljišta kao zajedničkog dobra moglo bi pomoći utvrđenim poljoprivrednicima i novim članovima u upravljanju malim brojem životinja a da istovremeno zadrže pristup dovoljno pašnjaka. Ovaj bi model snažno pridonio održivosti mnogih malih agroekoloških farmi.

Uz brojne izravne prednosti koje zajednička zemljišta daju malim poljoprivrednicima, zajednica profitira prirodnim i kulturnim bogaćenjem. Zajednički pašnjaci sadrže mnogo više vrsta biljaka i životinja od monokulturnih pašnjaka industrijaliziranih farmi, a ojačane društvene veze doprinose otpornosti lokalnoj zajednici.

„Kako“ savjeti:

- preispitajte se i budite fleksibilni s konceptom zajedničkog dobra. Zadruga i udruge, službene i neslužbene, mogu pomoći u zajedničkom upravljanju pašnjacima. Nekoliko malih poljoprivrednika može se lakše udružiti, podijeliti rad i podnijeti zahtjev za subvencije.
- „nepoljoprivredni građani“ i novi sudionici u poljoprivredi vjerojatno će biti zainteresirani za pridruživanje projektu
- razmislite o „konceptu sela“. Afrička poslovice „potrebno je selo da se odgoji dijete“ može se prevesti ovako: „potrebno je selo da se ima krdo“
- pripazite na europske razvojne fondove
- budite detaljno obaviješteni o poljoprivredi u svom području kako biste izbjegli neočekivana razočaranja ili kako ne biste propustiti iznenađujuće mogućnosti.

Seoski pastiri (za fotografiju je zaslužan Lars Veraart).
--

Ovčji sir, za fotografiju je zaslužan Lars Veraart
--

Preporuke za politiku:

- cijenite i zaštitite preostala zajednička zemljišta i ponovno stvorite zajednička zemljišta ondje gdje su izgubljena
- više subvencija iz Zajedničke poljoprivredne politike EU-a za male poljoprivrednike (ZPP).
- lokalna politika: transparentnost za mlade poljoprivrednike i nove članove. Nacionalna politika trebala bi podržati lokalne savjetnike i kratke prehrambene lance („od farme do stola“).
- mali agroekološki poljoprivrednici moraju biti prepoznati kao bitni činitelji održivog poljoprivrednog modela.

Studija slučaja 2: Škotska - Kolektivno djelovanje za pristup zemljištu

Pridošlicama u poljodjelstvu obično je najveći izazov pronaći odgovarajuće zemljište. Roz Corbett ambiciozni je novi poljoprivrednik koji je nadahnut francuskom organizacijom Terre de Liens, koja pomaže seljacima i surađuje sa škotskim Farmland Trustom i s mrežom povjerenja među poljoprivrednim površinama širom Europe, kako bi pomogao novim poljoprivrednicima pristupiti zemljištu i njime upravljati.

Škotski Farmland Trust AGM zasluga za fotografiju: Roz Corbett

U Europi mali, ali znakovit broj ljudi koji se bave poljoprivredom dolazi iz obitelji koje se njome ne bave³. Tradicionalno su novi poljoprivrednici djeca postojećih poljoprivrednika, koja preuzimaju svoje obiteljske tvrtke obrađujući zemlju koja je u vlasništvu roditelja i baki i djedova. Ipak, istraživanja otkrivaju⁴ da se sve više pridošlica okreće poljodjelstvu kao načinu života i sa sobom donosi pristup upravljanju zemljištem koji kombinira modernu svijest o ekološkoj krizi i održivoj proizvodnji hrane.

Neki od tih pridošlica posebno uspostavljaju male organske farme na kojima su lanci opskrbe kraći. Primjerice, idu do lokalnog poljoprivrednog tržišta umjesto do velikih lanca supermarketa.

Jedan od ključnih izazova s kojima se suočavaju pridošlice u poljoprivredi u Europi jest pronalaženje pogodnog zemljišta i pristup tom zemljištu, na kojem će moći održavati poljoprivredu. Ostali glavni problemi uključuju učenje o tome kako uspostaviti farmu i njome upravljati, a zatim pronaći tržište na kojem će se proizvodi prodavati.

Stoga, kako bi novi poljoprivrednici zajedno mogli raditi na stvaranju mogućnosti za zajednički pristup zemlji i njezinu upravljanju?

U Europi su uspostavljene inicijative za pomoć pridošlicama u poljoprivredi. Jedna od pionirskih organizacija u Francuskoj jest Terre de Liens (TdL), koja je osnovana 2003. godine radi pružanja praktične potpore malim ili seljačkim organskim poljoprivrednicima.

Terre de Liens pomaže svojim poljoprivrednicima u pristupu zemljištu kupnjom i davanjem u zakup zemljišta poljoprivrednicima s dugoročnim ugovorima da bi se ekološki uzgajali u trajnom najmu. Ključan je kolektivni pristup upravljanju zemljištem na susjednim poljoprivrednim zemljištima. Svaka farma radi pojedinačno, ali kao dio većeg plana pružanja usluga ekosustava i ekološkog uzgoja hrane.

³ Europski pristup mreži zemljišta. *Europski novi poljoprivrednici: Inovativni načini ulaska u poljoprivredu i pristupa zemljištu* (2018). Dostupno na: www.accesstoland.eu

⁴ Monllor i Rico, N. & Fuller, A. M. Novopridošli u poljodjelstvu: prema novom ruralnom području u Europi. *Dokumenti d'Anàlisi Geogràfica* 62, 531–551 (2016).

Njihovo poljoprivredno zemljište vodi se uz suradnju lokalnih vlasti i građana događajima kao što su radionice i obilasci farmi te opskrbom svježih proizvoda lokalnim poljoprivrednim trgovinama i tržnicama.

Otkad je osnovana, Terre de Liens podržala je ili nastavlja podržavati oko 200 poljoprivrednika na 150 farmi te je sačuvala 3200 hektara poljoprivrednih površina širom Francuske. Obavlja važnu zadaću jer je budućnost poljodjelstva glavni problem u Francuskoj, gdje se svake godine oko 30 000 poljoprivrednika povuče, a tek oko 13 000 pridošlica uđe u tu struku ⁵. Štoviše, 72 % novih poljoprivrednika, kojima je pomogla Terre de Liens, ne potječe iz obiteljske poljoprivrede; iako su svi zainteresirani za poljoprivrednu karijeru.

Kolektivno djelovanje u stvaranju mreža zemljišnih zaklada širom Europe

Roz Corbett ambiciozni je farmer kojeg je Terre de Liens nadahnuo u ranim danima razvoja Škotske farme za poljoprivredu. „Mnogo ljudi želi započeti s poljoprivredom”, rekao je Roz, koji dodaje: „Živim u Glasgowu gdje postoji ogromno tržište lokalne hrane s izuzetno ograničenim pristupom zemljištu, koje je vrlo skupo. S pristupom zemljištu mogao bih imati prekrasnu farmu koja bi mogla zapošljavati mnogo ljudi, obučavati druge nove poljoprivrednike, pružati dobru hranu i čuvati okoliš. Ne zanima me posjedovanje zemlje. Samo želim paziti na nju i skrbiti se o njoj.”

Škotska ima jedan od najusredotočenijih uzoraka vlasništva nad zemljom u Europi, što svakom novom članu otežava pronalazak zemlje. Svako je zemljište koje se počne prodavati skupo i obično se prodaje postojećim farmama, a ne stavlja se na javno tržište. Stanovanje je također vrlo teško ostvarivo. Loši su i stanarski aranžmani.

Zaklade za poljoprivredno zemljište rješenje su za ta dva problema jer novim poljoprivrednicima omogućuju pristup zemlji upravo one veličine koja im je potrebna uz vrlo dugoročni zakup.

Radionica za dijeljenje sjemena – za fotografiju je zaslužan Clem Sandison

Vlasništvo nad zemljištem u zakladi podržava šire upravljanje staništima na farmama i olakšava djelovanje kolektivnih opskrbnih lanaca. Budući da upravitelji zemljišta znaju da će zemljište biti zaštićeno i za buduće generacije u istom etosu, to im omogućuje dugoročno razmišljanje i sadnju drveća ili obnavljanje tala i livada.

Godine 2016. član škotskog Farmland Trusta s drugima iz Češke, Njemačke i Grčke posjetio je jednotjedni program, koji je obuhvaćao posjet osoblju i stanarima Terre de Liens, kako bi razmijenio iskustva i stekao znanja o drugoj podršci koja je potrebna poduzećima.

⁵ https://www.accesstoland.eu/IMG/pdf/a2l_newentrants_handbook.pdf

Kad je Veronique Rioufol iz Terre de Liens posjetila Škotsku radi događaja u parlamentu, sastala se sa škotskom Komisijom zemljišta kako bi ih potaknula da uspostave program pokretanja farmi te da pokrenu razgovor o propisima na tržištu zemljišta.

Roz kaže: !Ovi pristupi kopnenim mrežama širom Europe stvorit će revoluciju u vlasništvu i upravljanju zemljištem, i to stvaranjem zemljišnih zaklada u svakoj regiji!"

Škotska poljoprivreda

„Kako“ savjeti:

- izgradnja mreža najbolji je način da pronađete podršku koja vam je potrebna za pokretanje poljoprivredne djelatnosti
- ulazak u poljoprivrednu karijeru može biti formalno fakultetsko obazovanje ili progresivni ulazak (učenje radom)
- prepoznavanje i njegovanje veza s lokalnom zajednicom može pomoći osigurati prikladno zemljište radi stjecanja povjerenja u poljoprivredno zemljište
- razmišljajte o tome kako „cjelina može biti više od zbroja svojih dijelova“.

Preporuke za politiku:

- nacionalne vlade i EU trebale bi podržati financiranje zemljišnih zaklada preko proračuna za ruralni razvoj , a i kao sredstvo za postizanje ekološki održivijeg upravljanja zemljištem
- EU bi trebala osigurati početne kapitalne potpore za nove poljoprivrednike
- potpora nepovratnim sredstvima trebala bi odražavati promjene u poljoprivrednoj zajednici pružanjem potpore onima koji možda neće biti podržani tradicionalnim potporama, uključujući starije poljoprivrednike (starije od 40 godina), ili potporu nišnom uzgoju i inovativnim modelima upravljanja zemljištem kao što su agroekologija ili šumarstvo
- porez na društvena ulaganja učinkovito pomaže u osnivanju zemljišnih zaklada.

Škotske ovce

Studija slučaja 3: Italija – Kolektivno djelovanje za regionalnu regeneraciju

Talijanske biološke četvrti kolektivna su djelovanja koja se odvijaju na regionalnoj razini, a obuhvaćaju upravljanje zemljištem, organsku proizvodnju hrane, lokalnu zajednicu, kulturnu baštinu i tradicionalne zanate. Andrea Ferrante jedan je od utemeljitelja talijanskog biodistriktnog pokreta. Objasnjava kako suradnja između lokalnih vlasti, poljoprivrednika, tržišta hrane i turizma podupire biološku raznolikost, prihode lokalnih poljoprivrednika, promiče kulturnu baštinu i lokalni identitet te mlade potiče na karijeru u maloj organskoj poljoprivredi.

Biološke četvrti potiču suradnju između poljoprivrednika, lokalnog stanovništva, turističkih

subjekata, lokalnih vlasti i drugih kulturno-povijesnih instituta i organizacija radi revitalizacije cijelih regija na ekonomskoj, društvenoj i okolišnoj razini.

Italija ima 30 bioloških četvrti: prva - Biodistrict del Cilento - osnovana je 2004. (iako je službeno priznata tek 2009.); najnovija - Biodistrict Maremma Etrusca e Monti della Tolfa - osnovana je ove godine (2020.). Biološke četvrti uspostavljene su širom Italije, a i šire - Međunarodna mreža ekoregija, koja je uspostavljena 2014. godine, uključuje Portugal, Francusku, Austriju, Švicarsku i Španjolsku.

Biodistretto della Via Amerina e delle Forre udruga je zasnovana na članstvu, koja obuhvaća 13 općina provincije Viterbo i lokalnu udrugu organskih poljoprivrednika (50 km sjeverno od Rima), što obuhvaća oko 70 000 stanovnika: riječ je o suradnji više od 300 aktivnih organskih farmi.

Cilj udruge jest promicati održivi razvoj na teritorijalnoj razini agroekološkim pristupom, koji uključuje održivi turizam, uporabu obnovljivih izvora energije, mjere zaštite okoliša, održivo gospodarenje otpadom i promicanje kružnog gospodarstva.

Biodistretto također nastoji pružiti potporu lokalnoj zajednici u prelasku na model proizvodnje s nula emisija. Biodistretto promiče upotrebu obnovljive energije i ključni je akter na lokalnoj razini u stvaranju uvjeta koji omogućuju uspješnu realizaciju projekta uključivanjem lokalnih javnih vlasti, civilnog društva i privatnog sektora.

Azienda Lucciano za fotografiju je zaslužan Andrea Ferrante

Amerina za fotografiju je zaslužan Andrea Ferrante

Održiva inovacija

Živim u Viterbu i bio sam jedan od suosnivača biološke četvrti Biodistrict della Via Amerina e delle Forre u Viterbu, središnja Italija, 2011. godine.

Dio sam poljoprivredno-društvene zadruge koja vodi farmu organskog povrća od četiri hektara u Toskani i farmu žitarica i pašnjaka od sedam hektara u Civita Castellana koja proizvodi uglavnom organsko povrće za lokalna tržišta u provinciji Viterbo i u Rimu, što se nalazi oko 50 km (30 milja) južno. Otkad se sjećam, naša regija - koja ima oko 70 000 stanovnika koji žive u mreži starih sela ili malih farmi - imala je organski pokret.

U našoj biološkoj četvrti poljoprivrednici i proizvođači proizvode i prodaju različite proizvode: vino, maslinovo ulje, sireve kao što su mozzarella i ovčji sir, svinjske proizvode i šafran. Imamo agroturistički obrt i međunarodnu agroekološku školu, koja se zove Schola Campesina.

Mnogi proizvodi s našeg područja prodaju se na glavnim tržištima u Rimu ili na manjim lokalnim tržištima. Tijekom trenutačne pandemije koronavirusa navike ljudi promijenile su se. Svi doručkuju, ručaju i večeraju kod kuće, a ne u restoranima ili kod prijatelja. Obitelji su željele

kupiti kvalitetnu hranu, pa su poljoprivrednici uspostavili programe izravne prodaje lokalnim obiteljima. Upravo je takva prilagodba snaga malih poljoprivrednika našeg biološkog okruga: nismo povezani s određenim tržištem i tako se lako možemo prilagoditi različitim situacijama.

Mali su poljoprivrednici i proizvođači koji žive u četvrti Biodistrict della Via Amerina e delle Forre inovatori. Nazivam ih inovatorima jer su svoje tradicionalne metode uzgoja prilagodili zahtjevima suvremenog svijeta, a istodobno su se usredotočili na održivost. Poljoprivrednici imaju snažna društvena i kulturna načela i surađuju s lokalnom zajednicom. Dio etosa koji stoji iza pokreta biološke četvrti jest nadići „jedinствену farmu“ Kao zadruga naučili smo da smo učinkovitiji radeći kao skupina farmi koja uključuje cijelu zajednicu. Potrebni su nam poljoprivrednici i drugi stručnjaci da surađuju na održivom modelu proizvodnje i distribucije hrane.

Biti dijelom biološke četvrti također može pomoći zaštititi područje od prijetnji kao što su promjene namjene zemljišta ili onečišćenja. Na primjer, na našem se području nalazi nekoliko bivših kamenoloma, koje pojedine tvrtke za odvoz smeća žele napuniti otpadom. Imamo mnogo organskih farmi u svojoj regiji i brinemo se da bi punjenje tih kamenoloma smećem zagadilo zalihe podzemne vode, što bi, pak, moglo naštetiti lokalnoj biološkoj raznolikosti i poljoprivrednom zemljištu. Umjesto toga više bismo voljeli održivo gospodarenje otpadom i recikliranje različitih frakcija otpada - na primjer organskog, plastičnog, aluminijskog, staklenog i papirnog - i želimo spriječiti neodrživo upravljanje kamenolomima.

Orašasti problem

Naša regija jedno je od glavnih talijanskih područja za uzgoj lješnjaka. Nekada su ovdje bile farme lješnjaka, ali povećavale su se od 1970-ih godina. Jedan od najvećih društveno-ekonomskih i ekoloških izazova s kojima se suočavamo u našoj biopostrojbi jesu intenzivne plantaže lješnjaka. Godine 2012. svjedočili smo dolasku velikih farmi koje uzgajaju orašaste plodove za multinacionalnu konditorsku tvrtku Ferrero, koja proizvodi Nutellu.

Neke organske farme u našoj biološkoj četvrti bliske su monokulturnim usjevima lješnjaka i ti su poljoprivrednici zabrinuti da pesticidi koji se rabe za uzgoj lješnjaka mogu razorno djelovati na esencijalne insekte i oprašivače. Smanjena biološka raznolikost mogla bi negativno utjecati na lokalne organske poljoprivrednike koji se oslanjaju na metode suzbijanja štetočina temeljene na prirodi. Poljoprivrednici u našem bioodjelu surađuju s lokalnim vlastima kako bi osigurali da je upotreba pesticida u skladu s direktivama Europske unije. Zajedničkim smo radom, kao grupa poljoprivrednika, jači i možemo zaštititi zdravlje okoliša i lokalnih zajednica.

Primjena agroekološkog pristupa rezultirat će boljom zaštitom lokalne biološke raznolikosti i osjetnim smanjenjem stakleničkih plinova.

Castel sant Elia- (za fotografiju je zaslužan Andrea Ferrante)

Održavanje starih tradicija

Sljedeća važna uloga biološke četvrti jest poboljšanje obrazovanja u školama kako bi se djeci

pomoglo da razumiju područje i vrijednost organske poljoprivrede u okviru održivosti. Prije dvadeset godina talijanski ekološki poljoprivrednici ismijavani su zbog svog alternativnog načina života, ali sada nasse smatra središnjim dijelom društva.

Zajednica prepoznaje organske poljoprivrednike i ponosni smo što na to zanimanje potičemo novu generaciju poljoprivrednika Mlađi ljudi imaju hrabrosti usvojiti agroekološki pristup i brinuti se o okolišu. Biodistrict della Via Amerina e delle Forre iskusna je društvena zadruga, koja pomaže pridošlicama savjetovanjem o poljoprivrednim tehnikama i pronalaženju zemlje.

Pronaći zemljište na kojem mogu obavljati poljoprivrednu djelatnost može biti teško jer se mali ekološki poljoprivrednici moraju natjecati s velikim tvrtkama koje ulažu u velika poljoprivredna gospodarstva i povećavaju troškove zemljišta. Farme lješnjaka mijenjaju društvenu strukturu lokalnih zajednica asimilirajući brojne male farme koje su prije 20 godina bile uobičajene.

Budući izgledi

Naša biološka četvrt jest neprofitna pravna organizacija koja uključuje poljoprivrednike, kulturne institute, zanatske keramičare i znanstvenike s Università della Tuscia iz Viterba. Naši budući planovi nastaviti će naš rad na lokalnoj prehrambenoj politici, i to u četirima glavnim područjima:

1. usvajanje održivih agroekoloških postupaka koji pokrivaju 50 % naše ukupne obradive površine. Trenutačno je oko 23 % ukupne količine obradivog zemljišta u biološkoj četvrti (područje 13 općina) pretvoreno u organsku ili agroekološku praksu
2. otpad se ne proizvodi ni u jednom selu
3. promovirati oblike obnovljive energije
4. potaknuti ekološki turizam promicanjem puta Via Amerina, uspostaviti lokalnu mrežu muzeja i otvoriti male hotele i restorane.

Kao primjer našeg rada valja istaknuti da je naša zadruga unajmila farmu od umirovljenog poljoprivrednika koji nije htio prodati svoje zemljište. Farmer podržava zadrugu svojim znanjem i mudrošću, što znači da će se njegova praksa nastaviti i radom budućih generacija - upravo je takva vrsta prijenosa znanja tipična za dio biološke četvrti. Želimo osigurati da ruralni gradovi i sela budu atraktivna mjesta za život gdje će naši stanovnici moći uživati u visokoj kvaliteti života, a mladi ljudi pronaći posao.

U sljedećih nekoliko godina zadruga će započeti obrađivati područje zemljišta u Civita Castellani koje smo unajmili od Crkve. Zemlju namjeravamo upotrebljavati za obrazovne aktivnosti i na kraju želimo uzgajati i prodavati artičoke. Lokalna sorta artičoke naziva se „carciofo di Orte“: Orte je selo uz rijeku Tevere, sjeverno od biološke četvrti. Artičoke Carciofo di Orte regionalna su posebnost te ih je prepoznala regija Lazio karakterizacijom genomike. Namjeravamo se prijaviti za status geografske oznake (GI), što će dodati vrijednost usjevima. GI status ojačat će mrežu lokalnih poljoprivrednika uključenih u program za oživljavanje ove stare sorte koja je cijenjena poveznica s kulturnom baštinom naše zajednice.

Nadamo se da ćemo nadahnuti poljoprivrednike širom Europe da stvaraju vlastite zadruge te surađuju kako bi nadišli svoju fantastičnu individualnost. Dinamika koja promiče rad ovog i mnogih drugih bioloških četvrti u Italiji primjer je novog pristupa u holističkom rješavanju prehrambenih sustava i prehrane te pokazuje da je agroekologija put s lokalne na globalnu razinu.

„Kako“ savjeti:

- osim proizvodnje hrane uključite i druge sektore, kao što su turizam i obrt
- primijenite holistički pristup i budite otvoreni za suradnju sa svima
- svakoj je regiji potrebna specijalnost koja se temelji na lokalnom okružju i njegovoj prirodnoj i kulturnoj raznolikosti
- stvorite zadrugu poljoprivrednika kako bi poljoprivrednici zajedno mogli pregovarati s općinama.

Preporuke za politiku:

- vlada na nacionalnoj razini trebala bi pružiti financijsku potporu udrugama poljoprivrednika i općinama za regionalne teritorijalne inicijative u okviru nacionalnog plana
- europsko financiranje regionalnog razvoja trebalo bi podržati koncept bioloških četvrti
- stvaranje biološke četvrti trebalo bi biti dio programa zelenog ekonomskog oporavka od bolesti Covid-19 kao načina za promicanje održivog gospodarskog rasta
- koncept bioloških četvrti mogao bi se povezati s održivim prijevozom, kao što je npr. obnovljeno ulaganje u vlakove
- zemljišne zaklade trebale bi biti ugrađene u model bioloških četvrti kako bi se novim pridošlicama omogućilo pristupanje zemljištu u kombinaciji sa zakonima koji ograničavaju inozemne tvrtke u kupnji zemljišta.

Azienda Lucciano

Slika

Studija slučaja 4: UK - Suradnja mreža za oporavak prirode s lokalne na europsku razinu radi obnove biološke raznolikosti

Ujedinjeno Kraljevstvo dio je šireg europskog plana za stvaranje mreže koridora biološke raznolikosti povezivanjem zajedničkih inicijativa za upravljanje zemljištem radi vraćanja prirode u krajolik. Sue Young iz udruge The Wildlife Trusts, dobrotvorne organizacije iz Ujedinjenog Kraljevstva, objašnjava kako bi se nacionalna mreža prirode mogla razviti diljem Velike Britanije. Ines Cavill na lokalnoj razini surađuje s poljoprivrednicima i upraviteljima zemljišta preko doline Char u Dorsetu na jugu Engleske u projektu pod nazivom „Lifelines”, koji povezuje pojedina područja ili zemljište (bez obzira na veličinu) kao dio ovoga ambicioznog europskog napora u upravljanju zemljištem.

Kriza biološke raznolikosti

Oporavak je ekosustava na lokalnoj i krajobraznoj razini presudan. Globalni gubitak biološke raznolikosti jest kriza koja se – prema Međuvladinoj platformi za znanstvenu politiku o biološkoj raznolikosti i uslugama ekosustava, međuvladinom tijelu – odvija brzinom kakva još nije viđena u ljudskoj povijesti. Znatan gubitak životinja, ptica, insekata i biljaka obuhvaća mnoge vrste staništa i pokriva kopneni i vodeni okoliš, što bilježi WWF⁶ u 2018. godini te je utvrdio da su se globalne populacije divljih životinja (riba, ptica, sisavaca, vodozemaca i gmazova) smanjile za prosječno 60 % između 1970. i 2014. godine. Gubitci su ubrzani ljudskim aktivnostima kao što su krčenje šuma, zagađenja i promjena namjene zemljišta – neke razorne aktivnosti posljedica su poljoprivrede i proizvodnje hrane⁷.

Zdravi ekosustav jest onaj koji podržava bogatstvo različitih životinjskih i biljnih vrsta. Biološka raznolikost važna je zbog mnogo razloga, uključujući zdravlje tla, skladištenje ugljika, oprašivanje i uzgajanje biljaka za nove lijekove, a osobito ako je riječ o ljudskom zdravlju i dobrobiti. Zaštita je i obnova divljih životinja i ekosustava hitna, ali i otežana nužnim uključivanjem drugih čimbenika kao što su poljoprivreda i proizvodnja energije. Upravo zato vlade, nevladine organizacije, poljoprivrednici i akademici istražuju najučinkovitije načine upotrebe zemlje u svrhu oporavka prirode.

Potok Char Valley - za fotografiju je zaslužan Kit Vaughan

Strategija biološke raznolikosti Europske komisije za 2030. godinu⁸ raspravlja o vizionarskom, dugoročnom planu za obnovu biološke raznolikosti. Ključni dio prijedloga Europske komisije uključuje ublažavanje gubitka prirode –i izbjegavanje izumiranja vrsta – širenjem mreže zaštićenih područja i razvojem plana Europske unije o obnovi prirode.

⁶ WWF. 2018. Living Planet Izvješće - 2018: Ciljanje prema Višem. Grooten, M. and Almond, R.E.A.(Eds). WWF, Gland, Švicarska.

⁷ Rands, M. R. W. et al. Očuvanje biološke raznolikosti: izazovi nakon 2010. godine. *Znanost* 329, 1298–1303 (2010). Doi: 10.1126/science.1189138

⁸ Europska komisija, Strategija EU o biološkoj raznolikosti za 2030. Vraćanje prirode u naš život. EZ: Brussels (2020).

Stvaranje zaštićenih područja kao što su nacionalni parkovi jedan je (tradicionalni) oblik pomoći za zaštitu vrsta. Nekoliko inicijativa promiče povezane pristupe očuvanju, primjerice prekogranično očuvanje, a sve važnije postaju inicijative koje donose ekonomsku korist⁹.

UK politika u ekološkim Shemama upravljanja zemljištem

U Ujedinjenom Kraljevstvu razvijaju shemu za poticanje kolektivnog djelovanja radi uspostave mreža za oporavak prirode kao dio svojih novih Shema upravljanja zemljištem i ambicioznog „25-godišnjeg plana zaštite okoliša“¹⁰, koji je u skladu s paneuropskim planom za poticanje povratka prirode.

Postoje planovi u *A Green Future: Our 25 Year Plan to Improve the Environment* (‘Zelena budućnost: Naš 25-godišnji plan za poboljšanje okoliša’) ¹¹ kako bi se preokrenuo nenamjerni gubitak prirode na kopnu, u slatkovodnom i morskom okruženju. Posebne strategije britanske vlade uključuju sadnju 11 milijuna stabala i uspostavu Mreže za oporavak prirode, koja je namijenjena „zaštiti i obnavljanju divljih životinja i pružanju mogućnosti za ponovno unošenje vrsta koje smo izgubili u svojim selima“.

Poljoprivredne prakse ključne su za postizanje ove strategije. Promjena namjene zemljišta za poljoprivredu glavni je pokretač gubitka biološke raznolikosti. Subvencije trebaju podržati agroekološki uzgoj i agrošumarstvo kako bi pridonijele oporavku vrsta poboljšanjem zdravlja tla i uključivanjem margina i živica za poticanje rasta divljeg cvijeća i grmlja, što je vrlo važno za insekte, ptice i ostale divlje životinje.

Osim toga Mreža za oporavak prirode pomoći će Velikoj Britaniji u postizanju UN-ova Cilja održivog oazvoja 15: „Zaštiti, obnoviti i promovirati održivo korištenje kopnenim ekosustavima, održivo upravljati šumama, boriti se protiv dezertifikacije te zaustaviti i obrnuti degradaciju zemljišta i zaustaviti gubitak biološke raznolikosti“.

Da bi postigla svoje opsežne ciljeve, vlada Ujedinjenog Kraljevstva stvorit će 500 000 hektara staništa bogatog divljim životinjama radi povezivanja zaštićenih područja s pomoću različitih krajolika kao što su šume, obalne regije, tresetišta, travnjaci i ribnjaci. Dodatna prednost tog jest to što nam daje više prostora za uživanje u promatranju divljih životinja i provođenju vremena u prirodi.

Stvaranje mreže za prirodu

Organizacije poput The Wildlife Trusts pomažu vladi Ujedinjenog Kraljevstva razviti njezine planove.

---

⁹ Rands, M. R. W. et al. Očuvanje biološke raznolikosti: izazovi nakon 2010. godine. *Znanost* 329, 1298–1303 (2010). Doi: 10.1126/science.1189138

¹⁰ Odjel vlade Ujedinjenog Kraljevstva za okoliš, hranu i ruralna pitanja. Dokument o politici 10. ožujka 2020: Zavjeti o prirodi i očuvanju (dijelovi 6 i 7). Dostupno u: <https://www.gov.uk/government/publications/environment-bill-2020/10-march-2020-nature-and-conservation-covenants-parts-6-and-7> [pristupljeno 16. lipnja 2020].

¹¹ Vlada Velike Britanije. *Zelena budućnost: Naš 25-godišnji plan za poboljšanje okoliša* (*A Green Future: Our 25 Year Plan to Improve the Environment*) (2018).

Sue Young objašnjava: „Nekoliko ograna za zaštitu divljih životinja sada razvija karte Mreže za oporavak prirode za svoja područja. Predlažemo da se sve lokalno mapirane mreže za oporavak prirode udruže i formiraju nacionalnu mapu mreže za oporavak prirode. Idealno bi bilo da mreže za oporavak prirode obuhvate urbana i ruralna područja i povežu staništa divljih životinja, posebno za vrste koje se oslanjaju na uzgajani okoliš.“

Učinak na divlje životinje bit će mnogo veći ako poljoprivrednici budu surađivali. Primjerice, obnovi malog područja izoliranog neutralnog travnjaka bogatog vrstama koristit će biološka raznolikost. Međutim, odabir područja koje pruža funkcionalnu vezu ili odskočna daska za širenje bit će znatno korisnija nego odabir izoliranog područja. Mreža za oporavak prirode stoga pruža priliku za usmjeravanje primjene javnog novca u svrhu stvaranja staništa ili mogućnosti poboljšanja mreže. Primjerice, uplate bi trebale biti namijenjene stvaranju zdravog tla i jakih, bogatih populacija oprašivača posvuda.“

Dovođenje mreža na lokalnu razinu

Stanovnici doline Char u Dorsetu surađivali su na seoskoj razini kako bi proveli ovu britansku strategiju obnavljanja prirode, i to zajedničkim djelovanjem lokalnih poljoprivrednika, seljaka i župnog vijeća. Nakon proglašenja izvanredne klimatske situacije, lokalno vijeće na seoskoj je razini pokrenulo projekt pod nazivom „Lifelines“, pokrenut za promicanje koridora divljih životinja u dolini Char i okolnim područjima. Potiče poljoprivrednike i vlasnike zemljišta da se obvežu na korake kao što su smanjenje pesticida i herbicida, sadnja živih ograda ili drveća, stvaranje staništa divljih životinja i rubova polja punih sjemena za ptice.

Ines Cavill, lokalna stanovnica i vlasnica malog polja, kaže: „Mnogi su se mladi u ovoj župi pridružili klimatskim štrajkovima mladih vozeći se vlakom iz sela do lokalnog grada Exetera tražeći da odrasli poduzmu mjere za preokretanje klimatske krize za svoju generaciju. Kao odrasli bili smo nadahnuti njihovom strašću, te smo u župi proglasili klimatsku nuždu. Riječ je o dobrovoljnom pristupu zasnovanom na zajednici, ali nadahnjuje i motivira ljude. Vidjevši kako se karta puni zelenom bojom, shvaćaju da njihov dio svijeta može biti dio nečeg mnogo većeg i vrlo uzbudljivog!“

Dalje objašnjava: !Odjel za poljoprivredu Ujedinjenog Kraljevstva platit će poljoprivrednicima za obnavljanje biološke raznolikosti davanjem poljoprivrednih subvencija kako bi potaknuo poljoprivrednike da oporave ekosustave širom krajolika. Projekt ide dalje od poljoprivrednika kako bi potaknuo zajednički pristup poljoprivrednika i lokalnih stanovnika koji mogu stvoriti staništa u svojim vrtovima.“

Projektom upravlja mali tim lokalnog stanovništva koji želi poboljšati zdravlje i ojačati otpornost divljih životinja i tla na tom području potičući stvaranje koridora bez pesticida. Nadaju se da će uključiti što više stanovnika – bilo da imaju parcelu, mali vrt, farmu ili veliko imanje. U središtu projekta jest interaktivna karta koja ističe svijetlozelena područja na zemlji gdje se kemijski pesticidi (insekticidi, herbicidi i fungicidi) *ne* upotrebljavaju. Lokalni stanovnici koji su se spremni obvezati na upravljanje svojom parcelom *bez* pesticida pozvani su da se pridruže programu. Poljoprivrednici koji nisu organski mogu se pridružiti shemi uključivanjem

dijelova svog zemljišta, kao što su rubovi polja, živice ili šume, gdje se ne upotrebljavaju pesticidi.

Vlasnici imovine pozvani su da se „pretplate“ na projekt upravljajući uređenim područjem u korist divljine, izbjegavajući upotrebu pesticida i upravljajući zemljištem tako da divljini omoguće upotrebu sunčeve svjetlosti, pokrov, hranjive sastojke i vodu gdje se inače ne upotrebljava. Nakon što se vlasnik dobrovoljno javi, zemljište se dodaje na kartu kao zeleno područje na karti Lifelinesa.

Lokalne naseljenike koji sudjeluju u projektu potiče se da provode vrijeme na lokalnim farmama i šumama učeći kopnene vještine i povezujući se s prirodom.

Karta mreže područja za oporavak prirode Char Valley - zasluga Lifeline Projekta

Nacionalni pravni okvir za potporu naporima zajednice

Unatoč širokoj potpori javnosti uspostavljanje UK mreže za oporavak prirode neće biti lako. Široki ciljevi postavljeni u *A Green Future* („Zelenoj budućnosti“) preuzimaju se iz temelja i primaju ih britanske dobrotvorne organizacije za zaštitu okoliša, uključujući The Wildlife Trusts¹² i Wildlife and Countryside Link¹³, ali postoje pozivi da vizija postane pravno obvezujuća.

The Wildlife and Countryside Link koalicija je 52 organizacije za zaštitu okoliša i divljine u Engleskoj koja s vladom obavlja savjetovanje o zakonu o okolišu. U svom izvještaju za 2019. godinu, *The 25 Year Environment Plan: One year on* (‘25-godišnji plan zaštite okoliša: godinu dana kasnije’),¹⁴ the Wildlife and Countryside Link izrazio je zabrinutost za to hoće li se dovoljno brzo prikupiti dovoljno sredstava i potrebna pravna podloga kako bi se osigurala zaštita vrsta i staništa.

Koalicija smatra da bi vlada Ujedinjenog Kraljevstva, kako bi bila uspješna u svom cilju uspostavljanja Mreže za oporavak prirode, trebala brzo razvijati lokalno djelovanje uspostavljajući jasnu strategiju u središtu mreže. Potiče vladu da na temelju Zakona o okolišu donese zakon koji će osigurati da se mjere provode što učinkovitije za buduće generacije.

„Kako“ savjeti:

- država ili vlada trebale bi biti spremne za rad izvan odjela, pa čak i granica države, kako bi postigle ciljeve usmjerene zaštiti prirode
- strategije za prirodu trebale bi djelovati na lokalnoj razini i uključivati veliku skupinu ljudi - svi se mogu uključiti
- uspostavite strategiju koja ima jasne prostorne i vremenske ciljeve
- učite na greškama iz prošlih projekata.

¹² <https://www.wildlifetrusts.org/nature-recovery-network>

¹³ <https://www.wcl.org.uk>

¹⁴ Wildlife and Countryside Link. *25-godišnji plan zaštite okoliša: godinu dana kasnije* (*The 25 Year Environment Plan: One year on*) (2019).

Preporuke za politiku:

- ciljevi za obnovu prirode moraju biti pravno obvezujući
- provesti posljedice uzrokovane neuspjehom u postizanju mjerljivih ciljeva
- postaviti infrastrukturu za prikupljanje, upravljanje i tumačenje podataka o okolišu.

Lokalno stanovništvo u dolini Char uživa u šumi – za fotografiju je zasužan Kit Vaughan

Mađarska šuma

Laura Balázs volonterka je u mađarskoj zakladi 10 Milijuna Stabala. Objašnjava kako je projekt započeo, ključnu ulogu koju su lokalne zajednice odigrale u sadnji drveća i planove zaklade za uspostavljanje ekološki raznolikih šuma.

Zašto ime 10 Milijuna Stabala? Vrlo je jednostavno: Mađarska ima otprilike 10 milijuna stanovnika i voljeli bismo da svaki građanin zasadi najmanje jedno stablo. Cilj nam je saditi drveće tako da doprinesemo očuvanju biološke raznolikosti i zaštiti klime. Gradimo i najveću ekološki osviještenu, nepolitičku, nestranačku, neprofitnu nacionalnu zajednicu u Mađarskoj kako bismo sve stanovnike svoje zemlje potaknuli na ublažavanje klimatskih promjena i drugih ekoloških problema.

Organizacijska struktura

Osnivanje je naše zaklade neuobičajeno jer nije riječ o planiranom postupku.. Pokret - i nastala zajednica i registrirana zaklada - spontani je odgovor na objavu na Facebooku koju je u srpnju 2019. napisao Iván András Bojár, povjesničar umjetnosti, novinar i urednik.

U svojoj objavi Bojár je zamolio sugrađane da mu pomognu zasaditi 10 milijuna stabala kako bi se ublažile klimatske promjene. U roku od nekoliko dana tisuće ljudi pridružilo se inicijativi koja sada na Facebooku ima više od 35 000 sljedbenika. Zaklada 10 Milijuna Stabala¹⁵ trenutačno ima oko 130 lokalnih grupa i 25 000 volontera.

Ključ pokretanja zaklade 10 Milijuna Stabala jest redovita komunikacija među volonterima. Svaka lokalna grupa ima stranicu na Facebooku i upravlja zadacima na lokalnoj razini. Imaju i predstavnika koji redovito kontaktira sa središnjim organizacijskim timom.

Središnji organizacijski tim ima administrativno osoblje i, što je najvažnije, odbor stručnjaka koji uključuje Réku Aszalósa, šumskog ekologa s Mađarske akademije znanosti (MTA); Balázsa Bozzajja, šumarskog tehničara; i Balázsa Zsolnaja, stručnjaka za hortikulturu.

Predstavnici lokalnih skupina redovito dijele praktične savjete, kao što su kako kontaktirati s lokalnom upravom i tvrtkama ili kako prikupiti sredstva. Zajednički internetski prostor rabi se za pohranu svih važnih dokumenata – logotipa, slika, proračunskih tablica i popisa kontakata – i dostupan je svim predstavnicima. Oko 70 % predstavnika čine žene (uglavnom u tridesetim i četrdesetim godinama), a većina naših sljedbenika na Facebooku i članova lokalnih grupa također pripada toj kategoriji.

Od početka svi rade za zakladu na neplaćenju, dobrovoljnoj osnovi. Nastojimo postati stručna organizacija, pa se čini neizbježnim da ćemo ubuduće isplaćivati nekoliko članova osoblja. Projekt financiraju lokalna poduzeća, velike tvrtke i privatni donatori.

¹⁵ <https://10milliofa.hu/>

Načini za jačanje naše zajednice

Naša snaga leži u našoj zajednici. Cilj nam je pronaći različite načine za uključivanje naših volontera i poučiti važnim spoznajama o zaštiti okoliša.

Lokalne skupine planiraju događaje sadnje drveća u zajednici, što može biti način povezivanja zajednice. „To je bio prvi put da su se stanovnici našeg sela okupili kako bi razgovarali o lokalnom pitanju“, rekao je predstavnik Bogáda, sela na jugu Mađarske, nakon jedne sesije sadnje. Lokalne skupine osmislile su inovativne ideje kako bi dodatno pomogle lokalnim objektima: jedna skupina u Budimpešti pokrenula je projekt jestivog šumskog vrta u skloništu za beskućnike; grupa u Nagykanizsi zasadila je drveće u azilu za pse i u Ustanovi za privremene domove za obitelji.

Sadnju drveća smatramo radosnim događajem u zajednici koji valja proslaviti. Prošle smo godine uveli „Dan života“, tjedan dana nakon Svih svetih. Na naš „Dan života“, tisuće ljudi okupilo se u malim skupinama širom zemlje kako bi posadili drveće i održali piknike i druge događaje. Stanovnici sela Szilaspogony, u kojem živi pretežno romsko stanovništvo, zasadili su onoliko drveća koliko stanovnika živi u njihovu selu

Kako bismo 22. travnja proslavili Dan planeta Zemlje–koji je ove godine (2020.) kao globalni događaj obilježio svoju 50. godišnjicu– produžili smo svoj događaj sadnje drveća na jedan tjedan. Pandemija SARS-CoV-2 onemogućila je velika okupljanja, stoga smo pokrenuli vlastiti televizijski kanal. Pozvali smo znanstvenike, glazbenike, novinare i druge javne osobe da se uključe u žustre rasprave o planetarnom zdravlju i željenoj budućnosti. Tijekom tjedna Zemlje svakog smo popodneva održavali prijenos uživo. Mnogi su ljudi uživali gledajući internetske rasprave, pa smo odlučili nastaviti program. Sada svakog utorka emitiramo vrtlarski program kako bismo razgovarali o pitanjima povezanim sa sadnjom drveća. Teme su bile i sljedeće: kako upravljati zalihama vode; ozelenjavanje Budimpešte; i naš projekt „jestivi vrt za beskućnike“.

Dobrovoljci iz zajednice 10 Milijuna Stabala – za fotografiju je zaslužna Laura Balázs

Suradujemo s drugim organizacijama za sadnju drveća kako bismo razgovarali o načinima za jačanje vlastite snage lobiranja ili dijeljenje resursa i volontiranju radne snage. Primjerice, ako bi jedna organizacija dobila zemlju, ali ne bi imala dovoljno dobrovoljaca za obavljanje sadnje, druge bi organizacije pomogle. U proljeće su izrađeni planovi za zajedničke sadnje s mađarskim podružnicama međunarodnih organizacija, uključujući Plant-for-the-Planet, inicijativu za pošumljavanje i zakladu sa sjedištem u Njemačkoj, i Jane Goodall Institute, konzervacijsku organizaciju sa sjedištem u Sjedinjenim Američkim Državama, ali su odgođeni zbog pandemije. Počeli smo razvijati i čvrste veze s mađarskim šumarskim službama i mađarskim vrtlarskim društvom.

Prava vrsta na pravom mjestu, u pravo vrijeme, s pravom njegom

Kada planiramo sadnju drveća na javnom mjestu, prvi korak naših volontera jest prikupiti

podatke o mogućim lokacijama. Provjeravaju temeljni komunalni sustav s pomoću karti koje prikazuju cijevi za plin i vodu. Zatim kontaktiraju s lokalnim vlastima kako bi dobili dozvolu za sadnju drveća i gradskog vrtlara ili arhitekta o prikladnim vrstama drveća i zahtjevima veličine – mnoge gradske vlasti zahtijevaju da drveće bude određene veličine.

Prije sadnje drveća u krugu škola ili društvenih ustanova lokalne skupine kontaktiraju s odgovarajućim vlastima kako bi dobile dozvolu. Blisko surađuju i s lokalnim stručnjacima s lokalnim stručnjacima kao što su vrtlari ili hortikultursti. Lokalni stručnjaci često nude besplatne radionice za podučavanje naših volontera tehnikama sadnje.

Mađarsko drveće

Naš panel od triju stručnjaka sastavio je opsežni vodič za sadnju drveća na 36 stranica kako bi pomogao volonterima u svakoj skupini. Vodič promovira sadnju domaćih vrsta drveća kao što je norveški javor (*Acer platanoides*), europska bukva (*Fagus sylvatica*), jasen (*Fraxinus ornus*) ili hrast kitnjak (*Quercus petraea*), koji su samo neke od mnogo vrsta. Jednako je važno izbjegavati sadnju invazivnih vrsta kao što je pensilvanijski jasen (*Fraxinus pennsylvanica*), žljezdasti pajasen (*Ailanthus altissima*), pustenasta paulovnja (*Paulownia tomentosa*), obični bagrem (*Robinia pseudoacacia*) ili negundovac (*Acer negundo*).

Posebno ističemo brigu o drveću. Sadnice mogu preživjeti samo ako se o njima brine pet, pa čak i deset godina – pogotovo sada kada su uvjeti svakog proljeća sve suši. Volonterske skupine osiguravaju zalijevanje i orezivanje mladih stabala u odgovarajućem broju godina. Lokalne samouprave često pomažu pružiti naknadnu njegu.

Pozitivni planovi za budućnost

U proteklih deset mjeseci posadili smo 34 960 stabala i 3469 grmlja – ukupno 38 429 biljaka – u privatnim vrtovima, javnim prostorima, školama i društvenim zavodima.

U budućnosti se namjeravamo usredotočiti na stvaranje ekološki raznolikih šuma koje privlače vrste i promiču biološku raznolikost. Pokušavamo pronaći odgovarajuće parcele u zemlji, a naš šumski ekolog sastavlja znanstveni plan. Također, lobiramo za stvaranje više vjetrobrana oko poljoprivrednih polja i istražujemo planove za suradnju sa agrošumarskim stručnjacima iako razgovori još uvijek traju. Cilj nam je stvoriti zajedničke šume s velikom raznolikošću autohtonih vrsta.

Iza nas je sjajna i uzbudljiva godina, a za budućnost imamo mnoštvo novih ideja i projekata. Nadamo se da ćemo povećati broj svojih lokalnih grupa, nastaviti sa svojim obrazovnim programima, surađivati s domaćim i stranim organizacijama i, u prvom redu, posaditi mnogo drveća.

„Kako“ savjeti:

- iskoristite mrežne platforme i društvene medije da biste kontaktirali s drugim volonterima, dijelili informacije i govorili drugima o svom radu
- potaknite uključivanje zajednice redovitim lokalnim, regionalnim i nacionalnim sastancima, radionicama i događanjima
- Osigurajte da se drveće stručno sadi na odgovarajućim vrstama, na pravom mjestu, u točno doba godine i uz odgovarajuću naknadnu njegu.

Preporuke za politiku:

- Zatražite potporu od lokalne vlasti kako bi pomogli organizacijama za sadnju drveća pružanjem zemlje, stručnosti i vodoopskrbom.

Fumewort cvijet u mađarskoj šumi

Studija slučaja 6: Nizozemska - Zemljište krajobraznog karaktera kojim upravlja malo udruženje poljoprivrednika

Albert van der Ploeg i Wout van Vulpen iz Udruge sjevernofrizijskih šuma u Nizozemskoj objašnjavaju da pojedini mali poljoprivrednici surađivati preko udruge kako bi stvorili ugovore o krajobraznim razmjerima s vladom koristeći se mehanizmom „ulazna vrata - stražnja vrata“, čime bi smanjili papirologiju, a pritom zadržali neovisnost svojih malih farmi.

Početakom 1990-ih, nakon sve veće zabrinutosti zbog onečišćenja podzemnih voda i kiselih kiša, Hag je poljoprivrednicima nametnuo nove propise za zaštitu krajolika i smanjenje emisije amonijaka i dušika. To je obuhvaćalo ubrizgavanje stajskog gnoja u tlo umjesto njegova rasipavanja na površini.

Takvi propisi predstavljali su ozbiljnu prijetnju malim seljačkim gospodarstvima. Nove metode nisu samo povećale troškove nego što je još važnije, pojedini su poljoprivrednici sumnjali da će potrebni teški strojevi štetno utjecati na stanje tla i kvalitetu podzemne vode. Godine 1992. četvorica muškaraca u sjevernom dijelu Frieslanda okupila su se kako bi se borila za svoja gospodarstva i način života. Bili su to Fokke Benedictus, Pieter de Jong, Geale Atsma i Douwe Hoeksma.

Njihova poruka Haagu bila je da se žele brinuti o okolišu, ali im je potrebna pomoć. Umjesto da budu kažnjeni jer nisu slijedili nove propise, vjerovali su u alternativu. Kao poljoprivrednici željeli su se brinuti o zemlji jednako kao i svi, ali su shvatili da su, kako bi uvjerali vladu u svoju predanost okolišu i vrijednost svojih tradicionalnih načina, morali bolje razumjeti pitanja o zaštiti okoliša. Obratili su se dioničarima specijaliziranim za tlo, vodu, prirodu, krajolik, biološku raznolikost i prehranu kako bi mogli iznijeti održiv, temeljito istražen prijedlog Haagu. Kada su se obratili drugim poljoprivrednicima, u početku su naišli na skepticizam, ali tijekom sljedeće četiri godine ti su ljudi uspjeli pridobiti mnoge seljake te je 1996. godine Sjevernofrizijsko šumsko udruženje (Northern Friesian Woodlands Association - NFW), koje se sastoji od 60 članova, odnijelo njihovo rješenje vladi. Budući da su imali znanstvenu potporu sveučilišta i organizacija za zaštitu prirode te su pokazali da je njihov način uzgoja manje štetan za okoliš od većeg agrobiznisa, vlada je odlučila sklopiti dogovor uz određena izuzeća.

Kolektivno pregovaranje

Iako su poljoprivredna udruženja postojala i ranije, NFW je bio drugačiji. Ondje gdje je prije svaki poljoprivrednik imao vlastiti ugovor izravno s vladom, NFW je pregovarao u ime svih. NFW svoj veliki regionalni sporazum s vladom naziva ugovorom o „ulaznim vratima“, a na „stražnjim vratima“ ima mnogo malih ugovora sa svojim članovima.

Članovi plaćaju 35 eura godišnje da bi bili članovi NFW-a i pristaju obavljati svoje specifične aktivnosti, koje bi mogle biti, na primjer, smanjenje emisija na farmi ili poticanje biološke

raznolikosti na vlastitu gospodarstvu. Poljoprivrednici imaju koristi jer poljoprivrednik uglavnom nije pisac niti knjigovođa – u uredu postoje ljudi koji te poslove mogu obavljati umjesto njih. NFW preuzima odgovornost za osiguravanje da svi članovi rade ono što je određeno njihovim ugovorima o stražnjim vratima, tako da zajedno mogu poštovati ugovor o ulaganju s vladom. Nastavkom ovog način razvija se povjerenje, što je vrlo važno.

Kako je model saveza rastao, tako su se diljem Nizozemske stvarala i druga udruženja. Nakon što je NFW započeo, Haag je sklopio 18 000 ugovora s poljoprivrednicima. Od 2016. godine drže ih samo 40. Svake godine konzultiraju se s dioničarima, područnim partnerima i sudionicima kako bi se procijenilo trenutačno stanje. NFW također se redovito konzultira s vladom kako bi opravdao politiku i pristup, pregledao postignuća i razgovarao o poboljšanjima za sljedeću godinu.

Rad s prirodom

Kao što se poljoprivreda uvijek razvija, tako se razvija i udruga. U početku se sporazum NFW-a s vladom usredotočio na krajolik, ali se proširio i na bioraznolikost i obrazovanje. Usvajanjem inovativnog pristupa svaki put kada NFW pregovara s vladom, oni prije uzimaju rješenja, a ne probleme.

NFW sluša svoje dioničare koji razumiju agroekološke trendove i pitanja povezana s okolišom. Udruga je uvijek tvrdila da „mjeriti znači znati“. Ako se za porast razine onečišćenja okrive farme, a pravi su uzrok automobili ili industrija, tada će biti potrebni testovi kako bi se dokazalo da metode poljoprivrednika iz NFW-a ne pojačavaju problem.

Testovi uvjeravaju članove i vladu jer pokazuju da intenzivniji rast nije budućnost. Pojedini članovi misle da je intenzivna poljoprivreda budućnost – znaju da novca ima za hranu, ali ako proizvode prirodu i krajolik, tko plaća? Dakle, ako im NFW može pokazati da se njihovi proizvodi poboljšavaju - i stoga postaju vrijedniji- poljoprivredom inkluzivno s prirodom, njihova se perspektiva mijenja. Uzgajivači mlijeka saznaju da održavanje drveća privlači više ptica; ptice jedu insekte koji oštećuju travu; manja je potreba za insekticidima; stoka troši manje kemikalija, a njihove životinje postaju zdravije.

Najnoviji fokus NFW-a jesu terenski laboratoriji. Timovi na farmama ispituju inovativnu proizvodnju kako bi uvidjeli koje su metode u prirodi najprihvatljivije. Od 2015. godine Zajednička poljoprivredna politika Europske unije nudi subvencije kolektivima za upravljanje prirodom i krajolikom. Ako NFW može dokazati da određeni poljoprivredni način pomažu našim vladama i općinama pri rješavanju dijela klimatskog problema, udruga može dobiti novac za daljnje inovacije.

NFW planira 150 projekata u sljedećih pet godina. Što više udruga otkrije u suradnji sa Sveučilištem Wageningen u Nizozemskoj i poljoprivrednicima NFW-a u području agroekologije, to se više mogu nadati utjecaju na politiku u Nizozemskoj, pa čak i širom Europe.

NFW je pozvao grupu osnovnoškolaca da iz učionice izađu u polja. Zajedno su gradili male drvene kućice i učili su ih o tom kako održavati krajolik u formi te o insektima i ostalim divljim životinjama. Djeca znaju što je računalo, ali nikada nisu vidjela kravu! Kad se vrate kući, mogu podijeliti dojmove o svojem danu s roditeljima i ostalim članovima obitelji i upravo se tako stvaraju nove međugeneracijske veze.

Zaštita tradicionalnog znanja

Sada unutar provincije Friesland ima 800 članova NFW-a - to nisu samo poljoprivrednici već i stanovnici koji podržavaju ono što rade. Članovi redovito dobivaju informacije putem biltena i terenskih sastanaka. Nemaju velik promet članstva. Poljoprivrednici uglavnom napuštaju NFW jer odlaze u mirovinu ili im farme postaju vrlo velike. Postoji i financijski trošak koji djelomice potiče dugoročnu predanost.

Cilj udruge i dalje je zdrava poljoprivreda u sklopu zajednice, a u ravnoteži s okolišem. Uz to pet temeljnih vrijednosti jesu: povjerenje, transparentnost, komunikacija, predan rad i znanje.

NFW ima dugu povijest uspostavljanja povjerenja u vladu i njezine članove. To je model odozdo prema gore – poljoprivrednicima ne odgovara što im vlada govori kako nešto učiniti, ali udruga ih osnažuje i potiče da imaju osobne ambicije za svoju regiju. Mogu raditi *sa* znanstvenicima dajući prijedloge iz *svog* iskustva na *svojim* farmama koristeći se znanjem prenesenim od *svojih* predaka – imaju priliku pokazati vladi kako *oni* mogu poboljšati stanje.

Postoji riječ na frizijskom jeziku: *Mienskip*. Prevodi se kao „zajednica“, ali potpunije znači *zajednička upotreba* ili *zajedničko djelovanje radi postizanja nečega* – biti zajedno odgovoran za nešto i zajednički osigurati da stvari budu uspješne. Ovaj je pristup uvijek dobro funkcionirao za NFW, pa će ga rabiti i dalje.

„Kako“ savjeti:

- predstaviti rješenja upravnom tijelu i dobiti potporu od vanjskih tijela kao što su sveučilišni istraživači i/ili neprofitne organizacije
- osigurajte da članarine za poljoprivrednike budu što niže
- osigurati članovima sigurnosne kopije od administracije, kao što je računovodstvo
- djelujte transparentno i potičite angažman zajednice obrazovnim razgovorima i događajima.

Preporuke za politiku:

- ovom primjeru teritorijalnog pristupa kolektivnom upravljanju zemljištem mali poljoprivrednici stvorili su regionalni aranžman s vladom. Projekt su vodili – i nastavljaju voditi – poljoprivrednici, a ne službenici.
- zajednički rad grupe poljoprivrednika s jednim ugovorom između poljoprivrednika i države koristi svim stranama. Poljoprivrednicima koristijer važne odluke mogu donositi kao grupa; državi koristi jer kolektiv osigurava da svi poljoprivrednici poštuju sve obvezujuće ugovore

- rimjer kako model odozdo prema gore, koji vode poljoprivrednici, dovodi do odnosa izgrađenog na povjerenju između poljoprivrednika i države.

NFW farmer

Zaključak

Inspirativne priče predstavljene u ovoj publikaciji *Collective Approaches to Land Management (Kolektivni pristupi upravljanju zemljištem)* prikazuju kako inovativne metode mogu pružiti učinkovita i izvediva rješenja za obnovu našeg krajolika, gospodarstva i budućnosti. Zajednička nit koja povezuje sve studije slučaja jest suradnja.

Zemlja je složeni ekosustav odnosa – suradnja između svih dijelova tog ekosustava održava ga zdravim i bogatim za sve.

Ostvarivanje istinske projektne suradnje – osobito suradnje koja uključuje različite dioničare koji mogu imati različite ideje – može biti dugo putovanje koje zahtijeva predanost. Suradnja s mnogo ljudi složen je zadatak, ali nagrade za uloženi trud mogu biti vrijedne i mogu okupiti zajednicu.

Novopridošlicama u upravljanju zemljištem može se činiti zastrašujuće odlučiti kako i gdje započeti odabrani projekt. No, kao što prikazuju studije slučaja, možemo učiti od drugih i pronaći nadahnuće za poduzimanje prvih koraka.

Kinez Tao Te Ching kaže da „put od tisuću milja započinje jednim korakom“. Bez na to obzira koliko je zadatak dvosmislen, koliko je put dug ili posao naporan, za njegovo pokretanje uvijek je potrebno poduzeti prvi korak. Ako se preuzme inicijativa, ostatak pothvata doći će sam od sebe i misija će započeti.

Možete započeti sazivanjem sastanka istomišljenika, okupljanjem poljoprivrednika kako biste ih nadahnuli ili posjetite druge projekte, organiziranjem prvog dana probne sadnje drveća ili izlaganjem na seoskom sajmu. Kad se ljudi nadahnu, ideja može rasti i svatko može donijeti svoje sposobnosti.

Transilvanijsko selo shvatilo je da su zajednička dobra ključna za nastavak regionalne poljoprivrede i, premda su zajednička dobra pod pritiskom različitih praksi (npr. velike tvrtke obavljaju veliku kupnju zemljišta), usvojilo je tradicionalne tehnike upravljanja pašnjacima i održava stare tradicije da se zajednica održi koristeći se zajedničkom zemljom.

U Italiji su stvorili biološke četvrti kad su se regionalni proizvođači okupili kako bi se oduprli monokulturama lješnjaka. No došli su do te razine otpornosti da su, usprkos pandemiji koronavirusa, talijanski lokalni proizvođači i uzgajivači napredovali jer su se mogli prilagoditi i inovirati.

Novonastale Mreže za oporavak prirode u Ujedinjenom Kraljevstvu dio su šireg europskog plana za stvaranje koridora biološke raznolikosti te potiču poljoprivrednike na zajednički rad. To će se dogoditi na širokoj razini EU-a ako se građani EU-a za to zalažu, ali dok politike ne budu uspostavljene, ljudi rade od temelja prema gore. U dolini Char lokalne stanovnike sela potaknulo je lokalno stanovništvo da proglasi "klimatsku nuždu" za lokalno vijeće i pokrene projekt Lifelines za stvaranje mreža za oporavak prirode u mjestu u kojem žive i rade.

Građani Mađarske također su bili zabrinuti zbog klimatskih, stoga su odlučili poduzeti nešto hrabronešto hrabro. Mađarski projekt 10 Milijuna Stabala, čiji je cilj da svaki stanovnik zemlje zasadi po jedno drvo, proslavio je svoj prvi rođendan početkom ljeta 2020. godine i na dobrom je putu k stvaranju ekološki raznolikih šuma u zemlji uz pomoć poljoprivrednika, ekologa i lokalnog stanovništva koje sadi sadnice drveća.

Udruženje šumskih šuma Sjevernih Frizija u Nizozemskoj započelo je sa samo četiri poljoprivrednika koji su udružili snage kako bi zaštitili svoj tradicionalni način života i poljoprivredu baveći se prirodom. Udruga sada broji 800 članova i surađuje s istraživačima agroekologije na Sveučilištu Wageningen. Čak i mali agroekološki poljoprivrednici surađuju kako bi unijeli velike promjene krajolika.

Svaka od ovih inicijativa poduzela je svoje prve korake započevši tako naš put k obnovi zemlje.

Možemo od njih naučiti slijediti obrasce zemlje i steći vještine suradnje za zajedničko upravljanje. Bit će potrebno slušati i priznati da ponekad niste u pravu vi, nego drugi ili da možda treba donijeti kompromisno rješenje. To će često značiti ponovno pokretanje kada stvari krenu po zlu. No, nagrade stečene zajedničkim radom mogu nadići poteškoće i ne smijemo se bojati, nego se odvažiti i pokušati.

Slika

Što god možete napraviti, ili sanjate da možete napraviti, započnite.
Smjelost u sebi ima genijalnost, moć i čaroliju! – Goethe